

KMETOVALEC.

Ilustrovan gospodarski list.

Uradno glasilo

c. kr. kmetijske družbe za vojvodino kranjsko.

»Kmetovalec« izhaja 15. in zadnji dan v mesecu ter stane 4 K, za gg. učitelje in ljudske knjižnice pa le 2 K na leto. — Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobivajo list brezplačno.

Inserati (oznanila) se zaračunajo po nastopni ceni: Inserat na vsi strani 90 K, na $\frac{1}{2}$ strani 60 K, na $\frac{1}{3}$ strani 30 K, na $\frac{1}{4}$ strani 15 K in na $\frac{1}{12}$ strani 8 K. Pri večjih naročilih rabat. Družabnikom 20 % popusta. Vsaka vrsta v »Malih naznanilih« stane 30 h.

Vsa pisma, naročila in reklamacije je pošiljati c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, Turjaški trg šte. 3.

Ponatisi iz »Kmetovalca« so dovoljeni le tedaj, če se navede vir.

Št. 12. V Ljubljani, 30. junija 1915. Letnik XXXII.

Obseg: Umetno gnojilo za strniščno ajdo. — Nakupovanje prasičev po trgovcih od hiše do hiše je zopet dovoljeno. — Napajalnik za prasičke. — Vprašanja in odgovori. — Družbene vesti. — Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske. — Inserati.

Umetno gnojilo za strniščno ajdo,

in sicer mešano kot **kalijev superfosfat** z 9% v vodi raztopljive fosforove kisline in 9% kalija oddaja odslej naprej, dokler bo kaj zaloge, c. kr. kmetijska družba kranjska. Kmetijski družbi se je namreč posrečilo dobiti tega umetnega gnojila kakih 30 vagonov, ki ga je morala takoj plačati in bo to bržkone zadnje superfosfatno umetno gnojilo, ki ga bo letos še imela.* Z ozirom na dejstvo, da se je v zadnjih letih na Kranjskem porabilo za gnojenje strniščni ajdi 80 do 100 vagonov superfosfata je ta zaloga razmeroma majhna, **zato bo dobil kalijev superfosfat le tisti, ki ga bo pravočasno, t. j. takoj naročil in plačal.** Cena kalijevemu superfosfatu, ki se ga rabi na oral kakih 300 kg ali na mernik posetve kakih 50 kg, je 15 K za 100 kg z vrečo vred v družbenem skladišču. Od tega gnojila se oddajajo le cele vreče po 100 kg, ali pa približno 300 kg težki sodi bruto za neto. Podružnice c. kr. kmetijske družbe kranjske, zadruga, občine ali skupine kmetovalcev, ki naroče cel vagon kalijevega superfosfata, ga dobe prostega **voznine do zadnje železniške postaje in vrhutega dobe pri vsakega stotu 25 vinarjev popusta.** Za vožnjo na železnici družba ne prevzame nikake odgovornosti, ker imajo železnice pravico vsako tovarno blago nalagati v nepokrite vagone, zato gre vsaka pošiljatev glede poškodbe na račun naročnika. Istotako ni družba odgovorna za slučajne zamude na železnici.

*) Pač se prodajajo ravno sedaj »fosfatna gnojila« po % »skupne fosforove kisline«, ki prihaja iz sirove kostne moke ali iz sirovih rudninskih fosfatov, a ta fosforova kislina ni v vodi raztopljiva, največkrat niti ne v citratu in je v zadnjem slučaju brez vsakega gnojilnega učinka. Svarimo pred takimi fosfatnimi gnojili.

Nakupovanje prasičev po trgovcih od hiše do hiše je zopet dovoljeno.

Glasom razglasa c. kr. deželne vlade za Kranjsko z dne 11. maja 1915, dež. zak. šte. 11., o prepovedi nakupovanja živine od hiše do hiše, je bilo tako nakupovanje tudi za prasiče prepovedano. Ker je pa bila ta prepoved v veliko škodo kmetovalcem, je c. kr. kmetijska družba deželno vlado naprosila, da se ta prepoved razveljavi. Prošnja kmetijske družbe je bila uslišana in je sedaj izšel razglas c. kr. deželnega pred-

sednika v vojvodini Kranjski z dne 20. junija t. l., šte. 13.806., ki takole slove:

§ 1. Prepoved nakupovanja živine od hiše do hiše se ne uporablja na nakupovanje prasičev.

§ 2. Ta odredba ne zadeva z razglasom c. kr. deželne vlade z dne 28. junija 1910, šte. 14.204., objavljeno prepoved, goniti žive prasiče od kraja do kraja in od hiše do hiše z namenom, jih prodati, in ostane ta prepoved veljavna.

§ 3. Ta odredba dobi moč z dnevom razglasitve.

Napajalnik za prasičke.

Velikokrat se dogaja, da pogine svinja na porodu, ali pa ima toliko mladičev, da isti pri njenih seskih ne morejo vsi na vrsto in je potemtakem potrebno umetno napajanje, če mladičev ne moremo podtakniti drugi svinji. Druga svinja pa tudi mladiče, ki niso njeni takoj loči od svojih, jih ne pusti sesati in jih ne malokdaj močno okolje. Iz vseh teh vzrokov je potrebno, da si ve svinjerejec v takih prilikah pomagati.

V naslednjem hočemo opisati tako pripravo, t. j. napajalnik za mlada praseta in ker dostikrat dohajajo družbi vprašanja kaka naj bo hrana za mlade pujske, ki nimajo matere ali pa jim ista ne pusti sesati, podamo tudi navodilo koliko in kakšne hrane naj dobijo mladiči, kateri ne dobivajo maternega mleka.

Najprej napajalnik.

Podoba 27. nam kaže dve vrsti napajalnikov, ktere si more domalega svinjerejec skoraj sam napraviti. Razlika med obema je le majhna, a glede na praktično porabnost vendarle velika. Vsak napajalnik je mogoče napraviti za toliko praseta, kolikor se hoče. Seski so pri obeh enaki, različna pa sta v tem, da ima vsak drugače napravljeno ono posodo, kamor se vliva mleko, ki naj potem teče v seske, odkoder ga potem mladiči morejo sesati.

Vsak od obeh napajalnikov je na tej sliki prirejen za deset praseta. Posoda, v katero se vliva mleko, je pri enem tako napravljena, da se da viliti vanjo mleko za vseh deset mladičev in iz te skupne posode prehaja mleko po za to napravljenih ceveh do seskov. Drugi napajalnik je sicer v vsem napravljen ravnotako, le namesto skupne posode vidimo deset liju podobnih naprav. Od vsakega takega lija vodi cevka

k sesku, tu se torej ne vliva mleka za vse pujske v eno posodo, ampak za vsakega posebej.

Kteri napajalnik je boljši in pripravnejši?

Vsekako je boljši in pripravnejši oni napajalnik, ki ima liju podobne nastavke za sprejemanje mleka, nego pa oni, ki ima skupno posodo za sprejemanje mleka za vseh deset seskov. Prvi se da bolje snažiti in tudi krmljenje, oziroma napajanje je preglednejše, ker se vselej lahko prepričamo koliko je posamezna žival popila in dobro vemo je li diši ali ne, sklepamo pa tudi iz tega je li zdrava ali bolna. Edina slaba stran njegova je, da je naprava morda kake vinarje dražja kot pri drugem, vendar ta slaba stran bogato odškoduje, saj ima človek potem res dobro pripravo za umetno prihranjevanje svojih živali.

Kako se pa napravi napajalnik?

Vsak rejec si tak napajalnik lahko napravi sam ali pa vsaj one dele, ki so iz lesa. Korito za sprejemanje mleka in takisto tudi liji so iz pocinjene pločevine, lije se pa dobi v trgovini tudi emailirane. Cevke, po katerih teče mleko iz glavne posode k seskom, so lahko ali iz gumija ali pa iz pocinjene pločevine, oziroma kositra. Za seske služijo prav dobro enaki gumijevi seski, ki jih rabimo za napajanje otrok. Liji naj bodo

tako veliki, da se da viliti v vsakega z lehkoto po več kot 1 liter mleka. Pri napajalniku one vrste pa, ki ima skupno korito za sprejemanje mleka moramo paziti, da je isto približno (za napajanje 10 pujskov) 1-20 m dolgo, 12 cm široko in 10 cm globoko. Seveda je odtok mleka v zadnjem slučaju lahko nereden in pomankljiv ter dobe slabotne živali pri tem lahko premalo mleka, medtem, ko se one, ki imajo boljši tek in rajše jedo — preveč najedo in lahko obole za raznimi črevesnimi boleznimi.

Kako je ravnati z napajalniki in kako se jih čisti in sploh v redu drži?

Pujski v pričetku vselej ne pijejo radi, ker niso še privajeni, sčasoma pa seveda radi pijejo, ko se jih je že naučilo prijemati za seske. Mleko seveda ne sme biti prehladno, marveč je strogo paziti na to, da je vedno dovolj toplo. Kako toplo naj pa bo? Materno mleko ima isto toploto kot telo sploh in tako mleko že po naravi mladičkom najbolj ugaja. Če torej hočemo, da jim tudi umetna hrana diši moramo paziti, da je ista primerno topla, t. j. toliko topla kot materno mleko, ker pa se v napajalnik nalito mleko razmeroma precej hitro shladi, kar se pri mleku, ki ga mladič sesa izpod matere seveda nikdar ne more zgoditi — naj bo mleko, ki ga dobivajo živalce iz napajalnika vedno nekoliko toplejše, kot je naravno toplo mleko, ki je v živali. Primerna toplota mleka za napajalnik je najboljše dolo-

čiti s poskušanjem in če je isto odraslemu človeku pretoplo gotovo tudi mladiču ne bo všeč, če je pa čutiti, da je mleko prehladno, tedaj ga je bolje nekoliko pogreti, sicer ga pa tudi žival sama ne mara, če ni posebno lačna.

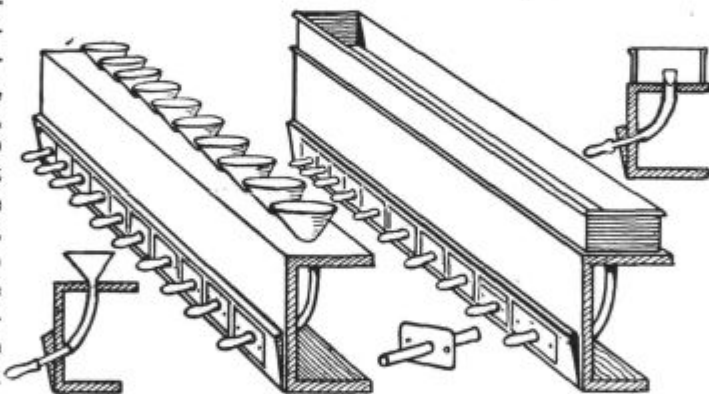
Posode, v ktere devamo mleko, t. j. korito, oziroma liji morajo biti po vsakem napajanju po polnoma in jako dobro izmite, ostanki se morajo že prej odstraniti in jih mogoče

za kakršnekoli druge namene porabiti in nikdar ne spravljati za zopetno napajanje mladih živalc, ampak je jemati za vsako napajanje le vedno najbolj sveže mleko. Če ostanejo posode nepomite ali se v istih nahajajo celo še ostanki nepoužitega mleka, tedaj se pod vplivom raznih bakterij začnejo mlečni ostanki razkrajati. Pri zopetnem napajanju žival použije tudi kolikortoliko teh razkrojenih ostankov, ki potem povzročajo razne bolezni. Pojavijo se dostikrat tudi katarji, ki pogosto povzročijo že po kratkem bolehanju smrt.

Življenje mladih živali visi itak vedno takorekoč na niti, četudi uživajo materno mleko, koliko bolj so torej izpostavljene raznim kvarnim vplivom, če jih umetno hranimo. Zato naj velja pri umetnem napajanju še posebej rek, da je snaga pol življenja. Spiranje posod se vrši s toplo in čisto vodo. Po umivanju je posode še enkrat dobro izplakniti in s svežo, če mogoče mrzlo vodo do vrha zaliti.

Koliko mleka dobi posamezna živalca ob vsakem napajanju in po kolikokrat je napajati vsak dan?

V prvih 3 tednih naj dobiva vsako pujsko do 1 liter kuhanega mleka ob vsakem napajanju, dnevno torej do 3 litrov. Pozneje se jim ga daje polagoma vedno več.

Podoba 27.

Koliko je dajati izprevidi vsak rejec najboljše sam, če živali opazuje in torej dobro vidi koliko vsaka popije. Paziti pa seveda moramo tudi na to, da jim ne dajemo toliko, da bi se mogle prenajesti, kajti preveč napolnjen želodec vsikdar dela neprijetne občutke in tudi bolezní se prej pogosto kot pomalem oglašajo. S četrtem tednom se mleku lahko primeša tudi nekoliko koruzne ali ovse sene moke. Samo mleko je pa v začetku za mlado žival dostikrat premočno, zato je jako priporočljivo mleko nekoliko mešati z vodo in potem oboje zavreti, k temu pa še dodati juhe, ki se jo skuha iz nadrobljenega ovsa ali pa iz ješprena. Juho se napravi na ta način, da oves ali ješpren toliko časa kuhamo na vodi, da je ista postala nekako sluzasta.

S petim tednom se sme polagoma dajati fini ovsov, ječmenov ali koruzni zdrob, ki ga je nekoliko poštupati z zmletim sladkorjem, z naslednjim tednom pa smemo polagoma dajati že tudi druge primesi. J.

Kruh in moka za prihodnje leto.

Dne 23. junija je izšla cesarska naredba, ki odreja zagotovitev kruha in moke iz nove žetve. Obenem se razglašajo tudi izpremenjena pravila „Vojno-žitnega prometnega zavoda“.

Vlada se je namreč odločila za žitni monopol, ki ga pa ne bo sama zvrševala, ampak gori imenovani zavod.

Ker je ta naredba za kmetovalce silno važna, jo bomo svoječasno dobesedno objavili, a v tem spisu objavimo le poglobitna določila.

Ta cesarska naredba poglobitno določa:

Domače žito letošnje letine: pšenica, rž, ječmen, ajda, koruza vseh vrst se proglasi za zaseženo v trenutku, ko se loči od zemlje. Vsi ti pridelki se zasežejo v korist države, ki je nositeljica vse preskrbe. Ravnotako je v korist države zaseženo vse staro žito in moka, kar ju bo še 15. avgusta v zalogi. Istočasno se je določilo, da se s 15. avgustom odpravi cesarska naredba z dne 21. februarja 1915, s katero se je dejalo pod zaporo vse zaloge teh živil.

Ker se vse žito zaseže, tedaj se zaseženi predmeti ne smejo niti podelavati, niti porabljeni, niti krmiti, niti prostovoljno ali zasilno prodajati, v kolikor ta cesarska naredba ali posebne odredbe ne določajo drugače. Zaseženje preneha stem, da se ti predmeti dopustno porabijo ali prodajo, zasilno odvzamejo ali zapadejo.

Zaseženo žito in moko bo prevzemal „Vojno-žitni prometni zavod“, ki se bo pri izvršitvi tega dela posluževal podružnic, ktere se imajo ustanoviti po vseh kronovinah. Zavod je dolžan kupiti ponudeno mu in za mletje primerno žito in pri prevzetju plačati v gotovini. Če zavod ne prevzame žita takoj, tedaj je pri sklepu pogodbe plačati vsaj do 50% kupnine, ostanek pa po izmeri vsakokratnega prevzetja.

Kakor v znani februarški naredbi, se je tudi v tej cesarski naredbi gledalo na stare, v potrebah kmetijstva utemeljene običaje stem, da se je za žitne producente izdalo posebne naredbe. Podjetniki poljedelskih obratov bodo, kakor doslej, smeli za svoje lastne potrebe porabljeni zaseženo žito in moko v množini, ki se bodo določila po ureditvi porabe. Poljedelec sme tudi za setev potrebne množine žita zmešati. Oblast bo določila, koliko največ se sme žita pridržati za setev.

Ker država nanovo urejuje promet, bo tako nakupne kakor prodajne cene zavoda določila država, in sicer bo to storil notranji minister v soglasju s kmetijskim, trgovskim in finančnim ministrom.

Posestniki žita so dolžni žito omlatiti in koruzo oropkati. Omlačena slama ni več zasežena.

Smotrena razdelitev je le tedaj mogoča, če se ima pregled čez vse obstoječe zaloge, in zato je notranji minister pooblaščen, da vsak čas po vseh ali posameznih kronovinah odredi popisovanje zalog žita in mlevskih izdelkov. Ravnotako se lahko naloži podjetnikom kmetijskih obratov, da dajo pojasnila o površini svoje žetve in se jim tudi naloži, da vodijo zabeležne knjige o uspehu žetve in mlatenja.

Notranji minister določa, po katerih načrtih se razpoložljive zaloge izročajo prebivalstvu v porabo.

Gnojite strniščni ajdi!

Pri nas zavzema strniščna ajda važno mesto. Priderek ajde se je pa začel krčiti, da so kmetovalci že začeli dvomiti, če se jo še izplačuje pridelovati. Vzrok pičlemu pridelku ajde tiči edinole v izsesani zemlji, oziroma, ker se ajdi ne gnoji.

Med našimi gospodarji je razširjeno domnevanje, da je ajda nekaj postranskega, ki se seje na strnišče, zato da njiva ni prazna, in ker tako ne potrebuje drugega kakor plitvega oranja in zavlečenja. Da bi ajda tudi gnojla potrebovala, na to nihče ne misli.

Vsa ta domnevanja pa niso prava, kajti ajda vzame zemlji in torej potrebuje najmanj toliko ali še več redilnih snovi, kakor kako drugo žito. Če mora torej njiva isto leto zapored dati kvadraten pridelek, potem pač ni čuda, če je utrjena, in ker ajda pride druga na vrsto, zato dobi le ostanke gnojilne sile, ki jih je prej požeto žito še na njivi pustilo. Ti ostanki gnojilne sile so majhni, in ker se je pri nas od pamtikeva z ozirom na rudninske snovi premalo gnojilo, so naše njive izsesane, in zato je bil pridelek ajde od leta do leta pičlejši.

Na 1 ha njive vzame iz zemlje povprečna žetev:

	dušika	kalija	fosforove kisline
pšenice . .	52 kg	26 $\frac{3}{4}$ kg	30 $\frac{3}{4}$ kg
ajde . . .	51 "	53 "	21 $\frac{3}{4}$ "

Iz tega je razvidno, da ajda potrebuje toliko redilnih snovi kakor žito, kalija pa še enkrat toliko, zato pa ima gnojenje s kalijevimi gnojili pri ajdi zelo velik učinek in istotako s fosforovimi gnojili, ker je fosforove kisline v naših zemljah že od narave malo.

Kdor torej hoče pridelati zadosti ajde, jo mora sejati na dobro gnojno zemljo, ki ima v zemlji toliko redilnih snovi na razpolago, kolikor jih ajda potrebuje, in ker pri setvi na strnišče zemlja ni v takem stanju, zato se mora ajdi pred setvijo gnojiti.

S hlevskim gnojem gnojiti nima pravega uspeha, ker se ta gnoj prepočasi razkrajja za hitro in kratko dobo rastočo ajdo, in vrhutega ima naš hlevski gnoj premalo omenjenih rudninskih snovi v sebi. Iz tega vzroka so za gnojenje ajdi najprimernejša umetna gnojila.

Na dušik se nam pri ajdi ni toliko ozirati, ker ga ajda za silo že še dobi na strnišču in ker prebohotne rasti z ozirom na potrebno hitro dozorenje ni niti želiti.

Najvažnejša redilna snov, ki jo moramo ajdi dati, če naj bogato obrodi, je fosforova kislina, a ta mora

prijeti na njivo v taki obliki, da jo ajda more použiti v kratki dobi svoje rasti, t. j. v osmih tednih. Ajdi je torej gnojiti s superfosfatom, ki ima v sebi v vodi raztopno fosforovo kislino.

Kdor bo ajdi gnojil s samim superfosfatom, bo, seveda ob ugodnem vremenu in če ne bo slane, imel gotovo izboren pridelek, ki bo pa še boljši, če bo rabil poleg superfosfata še kako kalijevo gnojilo. — Kajnit kot kalijevo gnojilo pri ajdi ne gre rabiti vsled klorovih spojin, ki so za ajdo strup; zato se mora reči, da je kajnit ajdi škodljiv.

Letos žal ni dobiti za ajdo potrebnega superfosfata, pač se je pa kmetijski družbi posrečilo kupiti protitakojšnjemu plačilu 30 vagonov umetnega gnojila, ki vsebuje 9% v vodi raztopljive fosforove kisline in 9% kalija. Tega mešanega gnojila je dati za gnojenje ajdi kakih 300 kg na oral ali 50 kg za mernik posetve. To gnojilo naj se tik pred setvijo poseje po sprašeni njivi in potem naj se ajda vseje in podvleče.

Naši kmetovalci so zadnja leta rabili 80 do 100 vagonov superfosfata za ajdo in je torej gori omenjena zaloga mešanega umetnega gnojila zelo majhna, zato jo dobe le tisti, ki je pravočasno, t. j. takoj naroče. Gnojilo je samoobsebi umevno naprej plačati.

Mešano umetno gnojilo za ajdo, ki se imenuje kalisuperfosfat, oddaja družba v svojem skladišču le v celih vrečah po 100 kg za 15 K, a tiste podružnice, zadrage ali občine, ki naroče to gnojilo v celih vagonih, je dobe prostega železniške voznine do njih zadnje železniške postaje in vrhutega 25 K popusta pri vagonu ali 25 v pri vreči.

Opozarjamo, da se sedaj prodajajo fosfatna gnojila po % „skupne fosforove kisline“, ki prihaja iz sirove kostne moke ali celo iz sirovih rudninskih fosfatov, a ta fosforova kislina ni v vodi raztopljiva, največkrat niti ne v citratu in je v zadnjem slučaju brez vsakega gnojilnega učinka. Kmetovalce svarimo pred takimi fosfatnimi gnojili.

Vprašanja in odgovori.

Na vsa kmetijsko-gospodarska vprašanja, ki dohajajo na c. kr. kmetijsko družbo kranjsko ali na uredništvo „Kmetovalca“, se načelno odgovarja le v „Kmetovalcu“. Odgovori, ki so splošno poučni, se uvrste med „Vprašanja in odgovore“, na ostala vprašanja se pa odgovarja pismeno, če je priložena znamka za odgovor. Odgovarja se edinele na vprašanja, ki so podpisana s celim imenom; brezimna vprašanja ali taka, ki so zaznamovana le z začetnimi črkami, se vržejo v koš. V „Kmetovalcu“ se pri vprašanju nikdar ne natisne vprašalčeve ime, ampak vedno le pričetne črke imena in kraja. Redno se v vsaki številki odgovori le na tista vprašanja, ki so prišla vsaj 4 dni pred izdajo lista; na pozneje došla vprašanja se odgovori v prihodnji številki. Kdor takoj želi odgovora na kako kmetijsko-gospodarsko vprašanje, mora priložiti znamko za odgovor. Na vprašanja, ki niso kmetijsko-gospodarska, se ne odgovarja v „Kmetovalcu“, ampak le pismeno, če je pismu priložena 1 K v znakah kot prispevek k družbenemu pokojninskemu zakladu. Zadnje zlasti velja za pravne odgovore, ki seveda morejo biti le splošne vsebine, kajti uredništvo ne more poznati vseh včasih zelo važnih okoliščin in zato za take odgovore ne prevzame nikakega jamstva.

Vprašanje 84. Ali so vojaki dolžni povrniti škodo, ki jo naredi na kmetijskih zemljiščih in kdo plača tisto, kar vojaki vzamejo, in ali imajo oni pravico poljubno jemati klavno živino ter ceno določevati? (Mnogoštevilni vprašalci.)

Odgovor: Napram veliki važnosti, ki jo imajo letos vsi kmetijski pridelki, je c. i. kr. državno vojno ministrstvo ukazalo, da se je od strani vojakov brezpogojno ugibati poskodb na zemljišču. Škodo, ki jo vojaštvo mora napraviti vsled vojnih operacij in kar je z njimi v zvezi, je takoj naznaniti bližnjemu vojaškemu poveljniku in je zahtevati, da se škoda ceni in plača, oziroma vsaj potrdi zaradi poznejše iztirjatve. Ker moštvo in podčastniki sami nimajo pravice ničesar okreniti, zato naj se vselej zahteva povelje

od strani poveljujočega častnika ter je od njega zahtevati povračilo škode, cenitev ali vsaj potrdilo za poznejšo iztirjatve. Vsikdar je pa dolžnost vsakega posestnika biti previden in vljuden, ker vse vojaško osobje ne pozna vseh predpisov, drugače lahko nastanejo velike in usodepne nepravilike, zato naj se skuša pravico doseči z vljudno prošnjo in če ta nima uspeha, se je pritožiti na Kranjskem na c. i. kr. poveljništvo armadne etape šte. 5. v Ljubljani. Če vojaki rabijo kako reč v vojne namene, se morajo glede cene dogovoriti, morajo dotični predmet plačati ali pa vsaj dati od častnika podpisano potrdilo, v katerem je označen predmet in cena. Vedno naj se prosi na potrdilu zapisati poveljništvo tistega krdele, ki je kak predmet vzelo in ga ni takoj plačalo. Zaenkrat na Kranjskem še ni zaukazano rekviriranje klavne živine, ampak imajo poveljništva vojaških krdelov nalogo tako živino kupovati proti takojšnjem plačilu ali proti potrdilu, v katerem je vrednost zapisana po ceni, ki se je dogovorila. Moštvo in podčastniki nimajo pravice na svojo roko take kupčije sklepati, ampak le častniki v imenu poveljništva kakega krdele. Zlasti župani naj se ne ustrašijo zahtev od strani moštva in podčastnikov, ampak naj izvršujejo le povelja od častnikov, ki se izkažejo, da nastopajo v imenu kakega vojaškega poveljništva. Vse dozdevne krivice je takoj naznaniti gori imenovanemu etapnemu poveljništvu, in sicer najbolje v nemškem jeziku pod naslovom „K. u. k. 5. Armee-Etappen-Kommando“ v Ljubljani. Nujno pozovemo vse naše kmetovalce, da pri prodaji raznih predmetov in zlasti klavne živine ne stavijo pretiranih cen, drugače se bo uvedla rekvizicija in potem bo vojaštvo samo določevalo cene, ki bodo prav gotovo veliko nižje. Kakor danes razmere stoje je primerna cena za govejo klavno živino 2 K kg žive vage.

Vprašanje 85. Naš gospodarski odsek je sklenil, da se mora občinski pašnik ograditi in se je ta sklep objavil, kateremu se pa en posestnik upira in noče svojega na pašnik mejajočega zemljišča ograditi. Kdo ima v takem slučaju povrniti škodo, ki jo naredi pašna živina, posestnik živine ali pa tisti, ki svojega dela noče ograditi? (I. L. v T.)

Odgovor: Na Kranjskem imamo deželni zakon z dne 3. julija 1912, ki velja le za našo deželo in ki določa dolžnost vzdrževanja ograj v obrambo kulturnih zemljišč pred škodo po živini, ki se pase. Ta dolžnost se tiče le prostorov, kjer se živina pase, ne pa kjer se goni na pašo ali na vodo mimo kulturnih zemljišč. Gospodarski odsek nima pravice zapovedati pašnika ograditi, ampak le župan na podlagi sklepa v seji občinskega odbora, proti kateremu sklepu je pa dovoljen priziv na deželni odbor. Sklep Vašega gospodarskega odbora je torej neveljaven in če naredi pašna živina komu kaj škode je proti lastniku živine postopati po deželnem zakonu za obrambo poljščine. V tem slučaju je za škodo vedno odgovoren lastnik živine in nikdar njegov uslužbenec, t. j. pastir. Če hočete, da bo Vaš pašnik ograjen, izposlujte pri ododnem županu tozadevni sklep občinskega odbora, ki mora seveda postati pravoveljaven.

Vprašanje 86. Jaz sem nekaj kupil in sem dal prodajalcu aro, a sedaj mi prodajalec dotične reči noče izročiti, češ, da je sedaj cena veliko višja in mi ponuja dvakratno aro nazaj, ktere jaz nočem vzeti, ker smatram kupčijo za veljavno. Ali je res postavno, da se sme kupčijo razdreti, če se da dvakratna ara nazaj? (K. S. v T.)

Odgovor: Pri nas imajo ljudje vobče popolnoma napadne nazore o ari. § 208. obč. drž. zak. slove: Kar se pri sklepanju kake pogodbe naprej da, je, izvzemši posebnega dogovora, smatrati le za znamenje dogovorjene pogodbe, ali kot varnost, da se pogodba izvrši in se imenuje ta dajatev ara. Če se pogodba po krivdi kake stranke ne izpolni, potem more stranka, ki ni kriva, aro obdržati, ali pa za-

htevati vrnitev dvojne are. Če pa stranka stem ni zadovoljna, pa more zahtevati izpolnitev pogodbe in če ta ni več mogoča, pa odškodnino. — Iz tega sledi, da Vi niste zavezani se zadovoljiti z vrnitvijo dvojne are, ampak morete prodajalca tožiti na izpolnitev kupne pogodbe, in če je on med tem časom dotični predmet prodal že komu drugemu, ga morete tožiti za škodo, ki Vam je nastala.

Vprašanje 87. Lani si je v hlevu odbila lepa triletna krava po nesreči popolnoma rog. Sedaj je pričel rasti kravi nov rog, ki pa nima nobene prave oblike. Ali se da sčim pospešiti rast odbitega roga in mu dati boljšo obliko? (J. H. v M.)

Odgovor: Če si mlada žival po naključju odbije rog, oziroma izsname, prične pač silno počasi rasti nov rog, ki pa navadno nikdar ne doseže dolgotosti prvega roga in ostane znatno krajši. Ni nobenega sredstva, ki bi pospešil rast roga, izvzemši pridno snaženje živali, ki pospeši dobro presnavljanje in pa dobra in primerna krma. Če rase rog v napačni smeri, se to popravi z lesenim tvorilom, ki se kravi trajno priveže na rogova in ki sili napačno rasteč rog v pravo smer.

Vprašanje 88. Ali imam pravico loviti ribe pod lastnim jezom v 200 metrov dolgi strugi, ki vodi od jezua na moj mlin? (J. K. v M.)

Odgovor: Ribarski zakon za Kranjsko z dne 15. avgusta l. 1888. dela razliko med umetnimi in prirodnimi strugami. Po umetno nabranih vodah ali po umetno napravljenih strugah gre pravica ribe loviti posestnikom teh naprav. Če je torej dotična struga pod Vašim jezom umetno napravljena, potem imate Vi pravico v njej ribe loviti, drugače gre pa ta pravica tistemu, ki ima ribolovno pravico v dotičnem povodju.

Družbene vesti.

Diamalt se dobi v pločevinastih ročkah po 4 1/2 kg, ki stanejo po 8 K, dobe se pa sedaj tudi manjše ročke po 1 kg, ki stanejo 2 K (brez poštnine). Opozarjamo na spis „Diamalt, dober pripomoček pri peki“ v peti številki letošnjega „Kmetovalca“.

Za vinogradnike in vinske trgovce ima družba v zalogi sledeči novi dve kletarski potrebščini: 1. **Bernadotov vinomer** (vinsko tehtnico) za hitro določanje alkohola v vinu mrzlim potom. Cena temu vinomeru je 6 K ter je denar pri naročitvi naprej poslati. 2. **Eponit**, s katerim se vzame vinu vsak zoprni okus ali duh, bodisi po gnolobi, plesnivcu, po sodu, grenkobi itd. Kg eponita stane 5 K brez poštnine in zavoja. Množine eponita po 10 kg se pošilja za 60 vinarjev s poštnino in zavojem vred kakor vzorec brez vrednosti in je denar naprej poslati.

* Umetna gnojila:

Kalisuperfosfat po K 15—100 kg, pri celem vagonu franko na vsako postajo s popustom 25 kron.

Kalijevo sol po K 13.60 100 kg. To gnojilo se oddaja tudi v vrečah po 50 kg za 7 K. Kdor gnoji travnike s kostno moko ta mora gnojiti tudi s kalijem, bodisi s kalijevo soljo ali s kajnitom. Na oral je računati 200 kg kostne moke in 100 kg kalijeve soli.

Kajnit po 6 K 50 h 100 kg.

Kostno moko po 17 K 100 kg z vrečo vred. Kostno moko je rabiti v zvezi s kalijevo soljo ali s kajnitom.

Mešano umetno gnojilo (vinogradniško gnojilo), ki ima 10% v vodi raztopne fosforove kisline, 10% žveplenokislega kalija in 4% amonijevega dušika, oddaja družba po 24 K 100 kg z vrečo vred.

* **Za živinorejce** ima družba v zalogi požiralnikove cevi za odraslo goved po 12 K komad in za teleta, ovce in koze po 7 K komad. Trokarji so po 5 K komad. Požiralnikove cevi in trokarji služijo v to, da se napenjanje govedi hitro in zanesljivo odstrani. — V zalogi ima družba tudi mlečne cevi komad po 80 h. Mlečne cevi se rabijo za odtok mleka, kadar kravo vime tako boli, da je ni mogoče molsti. — Napajalnike za teleta iz pocinjene ploščevine oddaja družba po 10 K.

Klajno apno, 38—42%, precipitirano (ne žgano) blago, oddaja družba v izvornih vrečah, težkih 50 kg po 26 h. V manjših množinah pa po 28 h kg. Za manjše pošiljave na zunan se še posebej zaračunai za vsako pošiljatev 30 h za zavojo, vozni list itd. — Manj kakor 5 kg se ne razpošilja.

Sezamove tropine. Družba je ugodno kupila večje množine najfineje zmletih sezamovih tropin in jih oddaja po K 50—100 kg iz Ljubljane. Te tropine družba jako priporoča. Vsebujejo jamčeno 50 odstotkov beljakovin in maščobe in se dobivajo v vrečah po 60 do 75 kg. Priporočati je umnim gospodarjem, da si čimprej priskrbe zadostno množino teh tropin, ker oljnatih tropin v dolednem času sploh ne bo več dobiti.

Orehove tropine po K 50—100 kg.

Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Občni zbor c. kr. kmetijske družbe za l. 1914.

(Dalje.)

2. Družbena sadna drevesnica, ki je v Zgornji Šiški poleg Ljubljane in meri okroglo 10 oralov, se je oskrbovala kakor doslej in se more iz nje povprečno na leto oddati 24.000 visokodebelnatih dreves. Ker ima vsak družbeni ud pravico do štiri brezplačnih sadnih dreves, če podružnica drugače ne ukrene, se pri sedanjem številu udov s to množino drevja več ne izhaja in se je moralo tudi lansko leto več tisoč sadnega drevja iz tujih drevesnic po razmeroma visoki ceni nakupiti. Ta nakup tujega drevja in silno podraženje delovnih sil ter cen drevesničnih potrebščin, je naredilo družbeno sadno drevesnico navzlic prejeti državni podpori pasivno ter je znašal primanjkljaj na računu družbene drevesnice v l. 1914. 7677 K, ki se pa seveda za toliko zmanjša, kolikor znaša tozadevni del udnine. Polovica udnine tistih udov, ki dobe brezplačno sadno drevje, gre namreč na račun drevesnice in potemtakem odpade na vsako visokodebelnato sadno drevo, ki se v drevesnici 5 let vzgaja, le 50 vinarjev, dočim danes v nobeni trgovski drevesnici ni dobiti takega drevesa niti za 1 K. Vsled splošnega podraženja pri enakem delovanju družba ne bo mogla več izhajati, če bo iz svoje sadne drevesnice dajala sadno drevje po tako nizki ceni in bo torej naloga občnega zbora nekaj v tej zadevi ukreniti, da se pasivnost družbe pri njeni drevesnici odpravi.

3. Kmetijska gospodinjska šola v Ljubljani, ki jo je družba prvo in edino kot celoletno v deželi l. 1898. ustanovila, je tudi v šolskem letu 1913/14 izbornou uspevala ter so bili praktični kakortudi teoretični uspehi zelo povoljni, kar najbolj spričujejo dobri glasovi o bivših gojenkah. V šolo je bilo sprejetih 20 gojenk, dasi je šola ustanovljena le za 12 gojenk in je moral glavni odbor veliko prošenj za sprejem v šolo odbiti. Vsled večjega števila gojenk se je moral praktični pouk preurediti in sta se ustanovili dve šolski kuhinji, od katerih služi ena za popolnoma elementaren pouk o kuhanju. V lanskem šolskem letu je dobila šola strogo »kmetijski« značaj, zato se je moral tako teoretični kakor praktični pouk razširiti, sprejelo se je v učni načrt poleg naravoslovnih in strogo kmetijskih predmetov tudi pouk o avstrij-

skem državljanstvu ter zakonoznanstvu. Lanski tečaj družbene kmetijske gospodinjke šole se je pa žal zaradi vojne moral pred časom zaključiti in je trajal le slabih 11 mesecev, namesto celega leta. Na šoli, ki je združena z internatom, je poučevalo vsega skupaj 16 učnih moči. Na izbornih uspehih te šole se je v prvi vrsti zahvaliti požrtvovalnosti Marijanišča, kjer je šola v posebni hiši nastanjena ter je vzorno gospodarstvo Marijanišča družbi za praktični gospodinjki in kmetijski pouk na razpolaganje in se je istotako zahvaliti požrtvovalnosti čč. gg. šolskih sester, ki v zavodu delujejo. Prednica čč. gg. šolskih sester v Marijanišču g. Lidvina Purgaj, ki je bila od vsega pričetka te šole voditeljica internata in učiteljica gospodinjstva, je pa bila meseca septembra 1914 izvoljena za prednico, t. j. mater cele provincije svojega reda ter se je morala preseliti v materno hišo v Maribor ter imam čast pri tej priliki še enkrat poudarjati njene velike zasluge za družbeno gospodinjko šolo, da si gg. zastopniki podružnic veste, da je izšel v družbenem glasilu »Kmetovalec« poseben spis s podobo imenovane g. matere, ki se spominja njenih velikih zaslug. Ker c. kr. kmetijsko ministrstvo zahteva, da so učne moči na gospodinskih šolah, ki so od države subvencionirane, za pouk na takih šolah kvalificirane, kar je pri moških učnih močeh itak že bilo, je poslal glavni odbor na družbene stroške eno izmed šolskih sester v dveletni seminar za gospodinske učiteljice v Haag na Gorenje Bavarsko, kjer je dotična šolska sestra naredila državni sposobnostni izpit v Monakovem. Vsled izbruhov vojne ni kazalo meseca oktobra otvoriti nov šolski tečaj gospodinske šole za leto 1914/15, kajti tozadevnih državnih in deželnih podpor ni bilo pričakovati in družba sama pa iz svojih sredstev nikakor ni v stanu sama šole vzdrževati, saj jo šola stane navzlic prejetih podpor še vedno letno nad 2000 K, ki jih mora iz svojega pokriti. Celo vzdrževanje šole pa stane letno nad 5000 K in tega stroška družba sama ne zmore.

4. Zalaganje poučnih kmetijskih knjig in spisov je glavni odbor tudi v dobi, ki se je tiče to poročilo, nadaljeval. Izdal je dva nova zvezka »Kmetijske knjižnice«, in sicer Weinzierl-Turk: »O sestavljanju in setvi travnih mešanic« ter Šivic: »Poljudna navodila za merjenje lesa«, vsled česar je naraslo število izdanih zvezkov imenovane knjižnice na 14. Poleg teh knjig izdaja glavni odbor kratke spise z naslovom »Gospodarska navodila«, ki vsebujejo poučno stvarino o važnih gospodarskih vprašanjih. Ta gospodarska navodila, ki jih je doslej izšlo že 47 in so nekatera izšla že v drugem, ali celo v tretjem ponatisku, služijo predvsem kot odgovori na tista vprašanja od strani udov, ki se redno ponavljajo in ki jih ni mogoče na kratko odgovoriti. Na ta način se prihrani družbeni pisarni spisovanje dolgih strokovnih odgovorov. Od zadnjega običnega zbora sem je glavni odbor izdal 6 novih »Gospodarskih navodil« razne kmetijske poučne vsebine.

Ob povrnitvi normalnih razmer bo vsekako ena poglavitnih nalog kmetijske družbe intenzivnejše skrbeti za kmetijski pouk, saj je ravno sedaj vojna pokazala velikansko važnost kmetijskega stanu in istotako še preveliko zaostalost našega kmetijstva. Ta zaostalost pa predvsem sloni na starokopitnem naziranju, da dobro kmetovanje sloni le na dobri praktični vršitvi kmetijskih ročnih del, n. pr. oranju, sejanju, molži itd., dočim je pravi napredek v kmetijstvu, ki je težka tehniška znanstvena panoga, le tedaj mogoč, če kmetovalec ne zna le dobro opravljati ročna dela in kmetovati po receptih, ampak mora poznati naravoslovne vede, ki so podlaga kmetijstvu, in sicer vsaj v toliki meri, da spozna pota, po katerih svojo kmetijsko produkcijo znatno poviša. V tem pogledu je pri nas na Kranjskem še silno veliko storiti in pravi tozadevni pouk bo gotovo imel znatne uspehe. Naravoslovno podlago kmetovanja se mora našim kmetovalcem dati v obilnejši meri in bo treba v to svrhu pričeiti s posebnim potovalnim poukom in s strokovnimi zaokroženimi tečaji. Družbeni ravnatelj, ki je bil doslej kot državni

kmetijski potovalni učitelj prideljen kmetijski družbi, je bil lansko leto kot tak po 30 letnem službovanju vpokojen, in kmetijska družba bo v bodočnosti, ko se vrnejo normalne razmere, dobivala redno državno podporo za kmetijski potovalni pouk, ki ga bo na podlagi dosedanjih izkušenj in na podlagi dejstev, ki jih je vojna pokazala, preurediti ter zlasti ne bo pozabili silno važnega kmetijskega rastlinarstva, za katerega se je v zadnjih časih žal le prav po mačehovsko skrbelo.

5. Kmetijski knjigovodstveni urad je glavni odbor ustanovil konci leta 1912. ter je že v letu 1913. redno deloval. V to svrhu se je moral nastavit poseben strokovni uradnik, ki je izšolan agronom in ki se je za ta svoj poklic moral šele posebej izvežbati. Pokazalo se je namreč, da se more kmetijstvo šele tečaj prav pospeševati, če ekonomski proces v naših kmetijah spoznamo. Če naj male in srednje kmetije v njih ekonomski razmerah spoznamo, potrebujemo njih pravih knjigovodstvenih. Ker pa mali posestnik nima skoraj nikdar časa in ne potrebnega znanja, da bi vršil tako knjigovodstvo, na podlagi katerega bi se res dal izračunati pravi dohodek, ustanovil se je po predpodoči drugih dežel tudi pri naši družbi kmetijski knjigovodstveni urad, ki vodi na podlagi natančnih tedenskih poročil glavno knjigo, in izdela konci leta bilanco, ter gre udeležencem z nasveti na roko. Ta urad nima le velikega pomena za kmetijsko statistiko, ampak bo v stanu podati važen material za raziskavanje zasebnega gospodarstva toliko glede produkcije, kolikor glede konzumacije. Knjigovodstveni urad je zaradi vojne v tem letu seveda moral prenehati delovati, kajti državne podpore zanj zaenkrat ni več, družba ga, ob svojih stroških tudi ne more vzdrževati in udeleženci urada so pa večinoma mlajši inteligentnejši kmetijski posestniki, ki so bili skoraj vsi k vojakom poklicani in ni bilo upati v tem letu dobiti novih takih udeležencev, ki bi vrhutev prizadeli veliko dela, kajti treba bi jih bilo šele poučevati. Po končani vojni bo pa nujno potreba ta urad od novega oživeti, saj že dosednji izkazi knjigovodstvenega urada spričujejo kako neekonomsko se pri nas še gospodari. Tudi bo z vso silo delati na vpeljavo preprostega knjigovodstva ali najvažnejšega zapisovanja o dohodkih in izdatkih pri inteligentnejših kmetovalcih, kajti le na podlagi takih zapiskov se more priti na gospodarske hibe, ki jih je odstraniti, če naj kmetijstvo postane v normalnih razmerah ne le aktivno, ampak tudi toliko dobičkonosno kakor mu po njegovi važnosti gre.

6. Družbeno uradno glasilo »Kmetovalec« sicer služi družbi kot uradno glasilo za prijavljanje njenih uradnih vesti in raznih razglasov, vendar je tako urejevan, da je v prvi vrsti poučen kmetijski list. »Kmetovalec« je najstarejši slovenski kmetijsko-strokovni poučni list, ki je leta 1914. završil XXXI. letnik ter se ga je tiskalo nad 10.000 izvodov. Vsebinska lista se je izdatno razširila ter je imel lansko leto še posebne redne priloge, in sicer »Konjerejec« ter »Perutninar«, kateri prilogi sta prinašali tozadevne poučne spise ter sta bili istočasno uradni glasili za družbeno samostojna odseka za konjerejo in perutninarstvo. Iz gmočnih ozirov sta se za letos, oziroma za čas vojne te dve prilogi morali opustiti, ki jih bo pa seveda ob povrnitvi normalnih razmer zopet izdajati. »Kmetovalec« je za družbo najvažnejše sredstvo uveljavljati družbene namere in stati v neprestanem stiku z vsemi družbenimi udi. V to svrhu ne služijo le družbene uradne objave, ampak prav posebno tudi način kako se obdelujejo od udov prihajajoča strokovna vprašanja. V listu se je doslej odgovorilo že nad 7000 strokovnih vprašanj take vsebine, ki skoraj vse ude, oziroma kmetovalce zanimajo in ker vsled pesterljivosti družbe prihaja tudi veliko vprašanj, katerih odgovorjanje ne sodi v list, se vprašalcem na taka vprašanja neposredno po pošti odgovarja in to delo ni majhno in je združeno zaradi poizvedovanja s precejšnjim trudom. V sezoni, t. j. v času, ko kmetovalci niso s svojim delom preobloženi, pride povprečno po 10 takih vprašanj na dan, ki se, če le mogoče, z obratno pošto odgovore. (Dalje sledi.)